

de uitkomst van de Jablochhoff-Kaars Conferentie

vrijdag 17 november 1950, 19 uur

Kurt Victor Karl Kuschfeld, eenenvijftig jaar oud en wandelstokgelukkig, wilde simpelweg de envelop van zijn leven dichtlikken.

Strikt genomen was zijn leven niet 'op'. Hij woonde in Reichsburg an der Mosel, een gehucht aan de Moezel dat een hooggelegen, onbewoonde burcht omzoomde. Hij had genoeg genomen met een teruggetrokken bestaan in zijn hoedanigheid van straatlichtbewaarder en hij was goed in het naleven van een vast patroon. Hij tikte nog altijd tegen de rand van zijn hoed naar voorbijgangers die hij nog kende van toen. Meneer Kuschfeld had overigens nooit een hoed gedragen en droeg er ook nu geen.

's Nachts, wanneer hij vanaf zijn zilverkleurige ladder naar de steile burcht opkeek, verwonderde het meneer Kuschfeld wat mensenhanden konden maken en duizelde hij van het idee waar te beginnen. Wanneer hij zijn ronde maakte door de avondstraten en heuvelopwaarts naar de burcht toewerkte, glimlachte hij naar de familielevens rondom een eettafel waarboven een olielamp heen en weer wiegde. Soms passeerde hij het huis van de oude man die alleen was nu en een boek las bij het spaarzame licht van

een enkele kaars. De eenzame man deed hem denken aan zijn vader, en sinds kort aan zichzelf als zijn vader, alhoewel meneer Kuschfeld zonder zoon was gebleven.

Als zijn dienst erop zat, het werk gedaan was en het daglicht daagde, beklom hij, voordat hij huiswaarts keerde, de traptreden van de burchtpoort om van achter de rafelige burchtkantelen het opgelichte patroon van zijn werk te bekijken. Als hij zijn ogen samenknep kon hij het treinstation van Reichsburg zien liggen, waar elke avond zijn dienst begon. Meneer Kuschfeld woonde op de tweede verdieping van de stationstoren en als hij zijn best deed kon hij zijn kamerraam onderscheiden. Toch deed hij dit liever niet, bang iets achter het raam te zien wat er niet hoorde te zijn.

Liever overzag hij de stille huizen van de mensen in de vallei die toevalligerwijs in dezelfde tijd en hetzelfde gehucht leefden. Van achter de kantelen kon hij aan de hand van slaapkamerdonkerte, van licht dat van een plafond bungelde of van kaarsen die stilletjes aangingen en in het raam van een bovenkamer werden geplaatst, afleiden wie diep in slaap was, wie de hele nacht doorwerkte en wie het daglicht niet zou halen.

Het was op zulke momenten dat hij graag had gerookt. Niet dat hij buitengewoon plezier beleefde aan de droge en turbulente smaak in zijn mondkoepel, maar roken zou hem de benodigde houding hebben gegeven om te blijven hangen en te kijken. Om van bovenaf ongehinderd te registreren wat zich daarbeneden afspeelde. Ten minste voor de duur van één sigaret. Wellicht zou hij zelfs wel een nieuwe opsteken door de stomp van de oude sigaret meermalen tegen de nieuwe sigaret aan te drukken. Maar hij rookte

niet en dus moest hij andere redenen vinden om boven op de toren te staan en te kijken. En meneer Kuschfeld had geen nieuwe redenen. Van achter de rafelrand van een kanteel speelde hij met het wisselgeld in zijn jaszak totdat het geklingel van de munten hem begon te irriteren. Dan sjokte hij terug naar het treinstation, beklom de traptreden van de stationstoren, ging naar bed en werd wakker met oude botten, ‘mijn vaders botten’, zoals hij verzuchtte, terwijl hij van onder de lakens zijn vaders benen onthulde.

Het was niet zo dat meneer Kuschfeld de lokroep van de eeuwige stilte niet langer kon weerstaan, maar hij was kalm en moe en zonder vervolgvragen. ‘Ik ben simpelweg moe van al het theater,’ verzuchtte hij geregeld, ‘bekaf van de bühne’, en hij slaagde er niet in zich zijn leven anders te herinneren dan opzichzelfstaande bedrijven die er maar niet in slaagden tot een redelijke apotheose te komen. Hij verlangde niet naar een groots en meeslepend einde, gewoon een einde dat hij kon zien aankomen. Een einde waarvan hij kon zeggen: daar is het en het is al onderweg. Soms fluisterde hij het hardop terwijl hij een trede van zijn ladder achter de donkergroene klauw van een straatlantaarn haakte, ‘Bekaf van de bühne, maar meer ook niet.’ En dus had hij een week geleden zijn dokter Von Kleinenleedt in het oor gefluisterd, in de veronderstelling dat er over zaken als de zachte dood gefluisterd diende te worden, ‘Ik wil niet langer en ik heb er geen zin meer in, en wat is een leven zonder dat een wil of een zin het in beweging brengt? Rotsvast zit het, mijn leven. Alleen de omtrekken zijn nog zichtbaar, het idee van een leven. Een steentje in een rots in een berg.’

Hij had zich geregeld afgevraagd waarom hij er niet gewoon een punt achter zette. Het touw uit de knoop halen

om er een ruime, zorgvuldige lusknop in te leggen. Of zijn oude scheermes ter hand nemen dat scherper leek te worden na elke zondagse scheerbeurt. Maar dan dacht hij aan het geweld dat hij zichzelf zou aandoen en de onvermijdelijkheid van wat erna zou komen. Meneer Kuschfeld geloofde niet in een hiernamaals, in welke hoedanigheid dan ook, maar het idee een boot te missen beangstigde hem wel degelijk.

Misschien moest je wel wanhopig en grootmoedig zijn om jezelf iets aan te doen, om echt de hand aan jezelf te slaan. En meneer Kuschfeld was geen wanhopig man. Hij was eerder het type man dat zijn dagen toestond te vertragen door regen, of door de voorspelling van regen. En als er nu iets was gebleken in al die voorbije jaren dan was het wel dat grootmoedigheid ruimte bood aan precies de verkeerde roepingen. Meneer Kuschfeld had een kleine maar doorslaggevende rol gespeeld in de lokale Duitse oorlogvoering; elke mier voorziet zijn eigen bescheiden belang, maar tilt desondanks tienmaal zijn eigen gewicht richting het hogere doel.

Wellicht hechtte hij waarde aan het idee dat zijn dokter erbij zou zijn. Von Kleinenleedt, met zijn harige, barmhartige en oneerbiedige handen. Een man gekleed door zijn lange benen en geweldige longinhoud. Een man die hij zou moeten overtuigen zijn zachtaardige en vitale injecties aan te wenden.

En soms legde hij het hele gebeuren naast zich neer. Dan leek de onderneming zichzelf ineens zo serieus te nemen. Alsof het een eigen leven leidde. Feit was dat hij er nog altijd geen punt achter had gezet en dus moest er iets aan de hand zijn. En diep vanbinnen wist hij heus wel wat dat was. Het

idee dat hij haar wellicht toch nog eens zou zien. Eén laatste keer. Livna Eleonore Winter.

Mevrouw Winter eerst. Toen Livna. Eleonore zelfs: Eleo, of Nore. Maar uiteindelijk mevrouw Winter en mevrouw Winter in al die jaren daarna.

Met haar bottige, sleutelende schouders die konden dragen, begrijpen en verdragen. Met haar lange handen waarmee ze bediende en naar de piano verlangde, en de schittering van haar schenen wanneer ze in de zomer haar benen losjes liet rondom aanwaaierende situaties. Met dat lange haar dat niet bruin was maar ook niet onverdeeld zwart, dat niet met krachtige golfslag naar buiten trad en evenmin beschouwd kon worden als aftredende golfjes in de eb van haar dracht. Ze kon uit Iran afkomstig zijn en tegelijkertijd uit Marokko. Ze kon zomaar tussen de heuvels van Ierland zijn gebleven of toch als overtuigd puritein haar heil ergens anders hebben gezocht. En als je nog eens goed keek was het niet onwaarschijnlijk dat ze aan een Parijse kade woonde of van de straat leefde in een buitenwijk van Marseille. En met haar weidse schoonheid kwam ook haar historische onafhankelijkheid. Ze zou met een wandelgangetje door beide Oudheden zijn gegaan. Ze zou zomaar kunnen opduiken op een marktdag in Lesbos, onderhandelend over de prijs van een rol papyrus. Als Perzische prinses woonde ze met groot gevolg de nationale paardenrace bij en als *streetwise* demoiselle d'Avignon stond ze in de bloei van haar leven, terwijl ze op de hoek van de straat ijs in een hoorntje kocht.

Meneer Kuschfeld koesterde de gedachte dat Livna Eleonore Winter uit een Klimt-portret was gestapt om voor even onder ons te zijn.

Soms, op een onbewaakt ogenblik, probeerde hij haar aan

te raken in dat vluchtige moment dat de ruimte tussen het fornuis, de tafel en het bed zich ontvouwde en het verschijnen van een verafgelegen herinnering toestond. Hij voelde aan haar vage heupen, legde een hand op haar wijkende schouder of probeerde de belijning van haar onderrug te volgen. Maar hij wist dat er iets niet klopte aan de manier waarop hij zich haar herinnerde. Niet dat hij een compleet verkeerd beeld van haar had, maar hij herinnerde zich haar te gelijkmatig, te uitgebalanceerd, alsof ze ongeleefd was gebleven. Haar huid was feilloos zoals je een porseleinen kopje zou onthouden of religie accepteert.

En het was altijd met die plagende tik van de tijd. Een vluchtige neiging van een schouder of een oneerbiedige hunkering naar de binnenkant van haar linkerdij. Eén enkele zin, maar nooit een gesprek. Nooit Livna Eleonore Winter als volwaardig geheel. En zelfs als hij haar aan de keukentafel dacht te zien zitten, voelde hij zich een voyeur van zijn eigen herinnering; hij wist dat hij haar zou herkennen, maar het lukte hem niet om haar op te roepen. Zijn verantwoordelijkheden als Reichsburgs straatlichtbewaarder waren de enige kerkklokken die hem nog het leven in luiden.

En vannacht was hij geroepen.

Op de Jablochhoff-Kaars Conferentie was een beslissing genomen. Ieder jaar in november kwam het Reichsburg Comité voor Naoorlogse Heroverwegingen (een nieuwe, smetteloze naam voor het oude stadsbestuur opdat het met een schone lei kon beginnen) bijeen om de stand van Reichsburgs straatverlichting te bespreken, en dit jaar was meneer Kuschfeld, in zijn hoedanigheid van straatlichtbe-

waarder, uitgenodigd om de conferentie bij te wonen. Op een of andere manier was dit agendapunt tot conferentie benoemd, zoals elk discussiepunt op de agenda van het stadsbestuur tot conferentie werd opgehemeld, waarvoor geen duidelijke reden bestond behalve de klaarblijkelijke behoefte het agendapunt wat leeg gewicht mee te geven. De conferentie dankte haar naam aan Pavel Jablochkoff, de Russische uitvinder die het Parijse publiek in 1878 voor de eerste keer de oneindigheid van zijn stad gemeten in de lengte van licht had laten zien door na een rumoerig aftellen in één keer vierenzestig elektrische booglampen langs de Avenue de l'Opéra te ontsteken.

Dit jaar had de Jablochkoff-Kaars Conferentie veel langer geduurd dan van tevoren was ingepland en als gevolg daarvan was de nog beschikbare tijd voor de volgende conferentie op de agenda aanzienlijk geslonken: de jaarlijkse vergadering aangaande Reichsburgs vaststaande weken sneeuw. Meneer Sommerbrandt, Hoofd Sneeuw in Reichsburg en Omstreken, had al aangekondigd dat de hevigste sneeuwval die ze hier in tijden hadden gezien elk moment boven Reichsburg kon losbarsten, maar toen de andere comitéleden eerst de geschetste verwachtingen beaamden en vervolgens bevroegen, was er wat onrust ontstaan binnen het comité als geheel; niemand wist meer hoe zij het te weten waren gekomen. Niet de verwachte zware sneeuwval, en evenmin waar Reichsburg haar vaststaande weken sneeuw in de eerste plaats vandaan haalde.

Gelukkig kwam het comité tot bedaren toen meneer Schzietch-Fröm, grootgrondbezitter en Burgemeester van Reichsburg en Omstreken, suggereerde om een blik door het raam te werpen. Daar zagen zij wat eenieder zag: een

geel uitgeslagen en tot stilstand gekomen wolkenlandschap boven hun huiverig gehucht. De leden van het stadsbestuur namen hun plaatsen in de conferentiekamer weer in, opgelucht dat ‘buiten’ vooralsnog een feilloos schilderij aan de muur was gebleken.

Maar de voornaamste onrust werd veroorzaakt toen de nieuwbenoemde Afgevaardigde van het Kiesdeel Rheinland-Pfalz de conferentiekamer was binnengekomen om het stadsbestuur te verrassen met een bliksembezoek. Het was welbekend dat de jonge Afgevaardigde, meneer Vögel, naam had gemaakt door de inwoners uit de Moezel-gehuchten die hadden gewerkt voor of in naam van het naziregime op te jagen en te veroordelen. Zijn meedogenloze methode had hem de jongste aanklager van Rheinland-Pfalz gemaakt, met de tijdelijke import van de elektrische stoel als zijn diepst gevoelde nalatenschap. Dus was zijn aanwezigheid op zich al reden genoeg voor het Reichsburg Comité voor Naoorlogse Heroverwegingen – het overgrote deel van het comité bestond uit het uiterst succesvolle maar verbitterde stadsbestuur dat ten tijde van de oorlog zijn hoogtijdagen had gevierd – om te overdenken welke rol het had gespeeld.

Desalniettemin, alles op zijn tijd, zo oordeelde het comité, en de Jablochhoff-Kaars Conferentie was vanavond dan eindelijk tot een conclusie gekomen, zo bleek. Wekenlang had het stadsbestuur over de kwestie in het haardvuur gerocheld. Het had paraplu's uitgeschud en kelen geschraapt. Sigaretten waren veelvuldig opgestoken totdat het stadsbestuur was overgegaan op de sigaar. De butler van de conferentiekamer had de asbakken gelegegd en het water bijgeschonken. Toen men erachter kwam dat eerst één, toen een aantal en uiteindelijk alle leden van het comité een

jas mee naar huis hadden genomen die toebehoorde aan een van de andere leden, en toen zij hun jassen hadden teruggewisseld, wat heel wat tijd kostte omdat alle jassen door dezelfde handen waren vervaardigd (helaas, toen alle jassen waren teruggewisseld, was de Burgemeester zonder jas gebleven), besloten zij na bijna drie weken dat er een beslissing was genomen: met onmiddellijke ingang diende de straatverlichting in Reichsburg teruggebracht te worden tot een derde van het oorspronkelijke vermogen.

Niemand zei het hardop, maar elk comitélid had de kwestie met ieder ander comitélid onder vier ogen besproken en zij hadden allen geconcludeerd dat de conferentie niets anders was dan een echo van wat er was besloten in de overbelichte achterkamertjes van het Parijse Comité voor Naoorlogse Heroverwegingen. Het comité in Parijs had besloten dat het licht van elke straatlantaarn in Rheinland-Pfalz teruggebracht diende te worden tot een derde van de huidige uitstoot en had het bovendien binnen het redelijke gevonden om met een enkele zin van toelichting te komen: breng het menselijk licht terug, ten behoeve van universele helderheid.

‘... ach, het is wat het is,’ mompelde meneer Kuschfeld. ‘Ik zal ervoor zorgen, en daar laat ik het dan bij.’

De Afgevaardigde keek op van zijn vingernagels om te zien wat er gelaten zou worden.

Von Kleinenleedt, wiens familie sinds de tuberculosedagen deel uitmaakte van het comité, probeerde meneer Kuschfeld niet in de ogen te kijken.

‘Alhoewel we het gevaar van zwerflicht nog helemaal niet hebben aangekaart,’ veranderde de Burgemeester van

Reichsburg, meneer Schzietch-Fröm, snel van onderwerp, niet omdat hij op de hoogte was van wat zich afspeelde tussen de Dokter en meneer Kuschfeld, maar omdat de jonge Afgevaardigde al op zijn zenuwen werkte door jeugdig in zijn conferentiestoel te hangen, 'en zwerflicht behoort tot de gevaren, of liever gezegd, is het grootste gevaar dat de straatlichtbewaarder vandaag de dag loopt, ben ik toch van mening dat we geen tijd en dus licht moeten verspillen. Meneer Kuschfeld, als u zo vriendelijk wilt zijn, bereidt u zich voor op uw nachtdienst zoals het u goedgebeurt. We kunnen het ons niet veroorloven de zaak lichtjes op te vatten.' Enkele leden van het Reichsburg Comité voor Naoorlogse Herooverwegingen veerden iets op van hun stoel om de lange vinnen van hun overjassen recht te strijken, andere wisselden van been, ongemakkelijk gemaakt door de woordgrap van de Burgemeester en het opzettelijke moment van stilte dat hij daarop liet vallen.

Meneer Kuschfeld had er eerder over gehoord, het verschijnsel dat in de volksmond zwerflicht werd genoemd. Een jeugdig stroompje elektriciteit maakte zich los van de oorspronkelijk ingezette baan en zette de gehele lantaarnpaal op, laten we zeggen, permanent effect. Een enkeling die was blootgesteld aan het voortvluchtige stroompje en het had overleefd zou de rest van zijn korte leven naar verbrand haar ruiken. Eenieder verloor de taal waarin hij was opgegroeid, maar sommigen ervoeren een soort bevrijding in een taal die hun niet eerder eigen was (zij neurieden plots vrij nasaal Bijbels Hebreeuws of verlaagden hun kaak voor Midden-Engels en verscheurden zelfs hun zachte medeklinikers om zich het Oudgrieks toe te eigenen) en zij trokken merkwaardig lenig de wijde wereld in met hun vreemde